

Het raadsel Clemens K.

In 2009 ging de boekhouder van het Amsterdamse kunstfonds BVKB ervandoor met bijna zestien miljoen euro. Beeldend kunstenaar **Barbara Visser**, dompelde zich voor haar eerste documentaire onder in het fantastische dubbellevens van Clemens K.

DOOR MINOU OP DEN VELDE

Voor wie destijds het nieuws niet heeft gevolgd: wie is uw hoofdpersoon?

Barbara Visser (45): 'Clemens K. was hoofd financiën bij het Fonds voor Beeldende Kunsten, Vormgeving en Bouwkunst, dat inmiddels is gefuseerd met de Mondriaan Stichting waar hij zijn carrière begon. Hij had een goede naam, maar hij heeft ongemerkt bijna zestien miljoen euro weggesluisd. Ik portretteer hem door de ogen van zijn collega's, die zich enorm verraden voelen. Voor hen was Clemens een vriend die zij vertrouwden.'

Wilde u de film maken omdat u dacht: de klootzak is er met mijn toekomstige salaris vandoor gegaan?

'Ik was geïntrigeerd door het paradoxale gegeven dat hij er aan één kant met "mijn" geld vandoor was, en ik mezelf tegelijkertijd herkende in zijn gedachte: god zegen de greep, ik maak alles kapot! (lacht) In die tijd dacht ik zelf ook: ik ben veertig, wil ik zo nog wel verder?'

Met uw leven of met uw werk?

'Allebei. Er be kroop me het gevoel: Jezus ik werk me al twintig jaar kapot, maar verdien niks en kom geen stap verder.'

Wonderlijke gedachte voor een kunstenaar die bijna een wandelende prijzenmachine is. (schatert) 'Als je een prijs wint, zit je een week op een wolk van euforie en daarna denk je: hierna komt er misschien wel tien jaar niks. Vorig jaar werd mijn werk voor de Biënnale van Venetië helemaal kapot geschreven, en dan moet je maar met je onzekerheid kunnen omgaan. Als kunstenaar ben ik door zulke diepe dalen gegaan dat ik me kan voorstellen dat je, net als Clemens, eerlijk je leven evalueert en denkt: wat als ik gewoon de stekker eruit trek? Of het nu gaat om je sociale kring, je werk of het leven.'

En uw oplossing is een documentaire maken? Als er één onzeker beroep is...

'Ik had net de David Roëll Prijs gekregen, 50.000 euro, ik kon dat geld gebruiken voor de research van deze film. Ik vond het een spannend idee dat Clemens' vlucht een soort zelfmoord is, terwijl hij gewoon nog leeft.'

U ziet in zijn miljoenenfraude een gesublimeerd doodsverlangen?

'Ik zie er veel drama in. Hij heeft een ramkraak gepleegd waarvan de kans op ontdekking honderd procent was. Hij heeft besloten om voor altijd weg te blijven met zijn twee Thaise vriendinnen en zijn kinderen. Doen alsof je oude leven niet meer bestaat, zie ik als een vorm van zelfmoord op je identiteit. Afgesneden van je oude leven in een zonnig land zitten en nooit meer aan geld hoeven

denken, is dat dan je grote visioen van vrijheid?'

U stelt in de film dat criminelen en kunstenaars een zekere arrogantie gemeen hebben. 'Criminelen en kunstenaars delen de durf om grote risico's te nemen en ondanks veel tegenwind toch blijven geloven in zichzelf. Als kunstenaar word je nu vooral weggezet als een aso die maar uit de staatskas zit te vreten (lacht). Het stoort mij dat kunst zo weinig gezien wordt en zo weinig serieus genomen wordt, dat het ook lastig wordt om een dialoog aan te gaan. Als kunstenaar zit je behoorlijk opgesloten in je eigen wereld. Wat dat betreft is een film misschien een beter medium.'

U bent multimediaal kunstenaar, maar ooit volgde u de richting audiovisueel aan de Gerrit Rietveld Academie. Had u daar nu iets aan?

'Ik voelde me vooral een behoorlijke beginner. In kunst stel je een vraag aan de orde en daarmee is het klaar. Nu moest ik een heel verhaal vertellen met een spanningsboog – erg moeilijk. De VPRO, de producent en John Appel, mijn coach, gaven veel opbouwende kritiek. In de kunst kun je het je permitteren om te zeggen: nou, dan snapt die éne toeschouwer het maar niet, en nu werd ik ervan doordrongen dat je werk toegankelijk moet zijn. Ik heb daar zo van genoten. Het gaat mij altijd om tegenstellingen en overwegingen, en om het idee dat dingen vaak niet zijn wat ze lijken. Maar een schilderij is te statisch om dat denkproces over te brengen. Met film heb ik mijn ideale medium gevonden.'

Hoe moeilijk is het om iemand die je niet kunt spreken tot leven te wekken in een film?

'Heel moeilijk, maar dat prikkelde me ook. Het fijne was dat ik als beeldend kunstenaar door de meeste mensen die ik interviewde werd gezien als redelijk... nou ja als iemand die niet veel kwaad kon (lacht). Maar dat tekent ook weer het drama van die kunstenaar die niks betekent. Het ging mij ook meer om de psychologie dan om de reconstructie. Want hoe Clemens in de onderwereld terecht is gekomen, weet toch niemand. Ik heb duizenden e-mails van hem gelezen, drie jaar van zijn leven eigenlijk, die heb ik verwerkt in een voice-over vanuit zijn perspectief. Wat ik heel aanvaardbaar vond is dat hij aan zijn Thaise vriendin mailt: "Ik weet ook wel dat het patjepeeters zijn, maar ik heb ze nu even nodig". Terwijl hij dacht dat hij alles onder controle had, trokken zijn handlangers aan de touwtjes.'

Wat voor man doemde op uit die e-mails?

'Een man met een dubbele leven. Ik vond zijn verlanglijstje voor Sinterklaas, waarin hij

vraagt om "rust, tijd en een gezellige avond". Even is hij de bescheiden, hardwerkende alleenstaande vader. En daar tegenover staat de extreme onbescheidenheid als hij vijf uitzinnig dure Rolexen aanschaft. Clemens is ook ongelooflijk naïef. Hij ontmoet een Thaise die, als ze iets hebben, een omgebouwde man blijkt te zijn. Hij schrijft dat hij zich bijna verraden voelt. Later legt hij het aan met een andere Thaise die zwanger wordt van hem. Het is niet meer dan een slippertje, maar hij zit kennelijk zo in elkaar dat hij toch met die baby naar het consultatiebureau gaat. Daar komt hij iemand van het Fonds tegen die zegt: wat doe jij nou hier, jouw kinderen zijn toch al groot? En dan komt schoorvoetend het verhaal eruit. Op papier is hij James Bond, maar in zijn mails lijkt het of het leven hem totaal overkomt. Want hoewel hij deze ramkraak maanden lang nauwkeurig heeft voorbereid, vindt zijn secretaresse twee weken voor hij verdwijnt een fax in het apparaat voor algemeen gebruik waaruit blijkt dat zijn verhuizing naar Thailand in de steigers staat.'

Barbara Visser: 'Afgesneden van je oude leven in een zonnig land zitten en nooit meer aan geld hoeven denken – is dat dan je grote visioen van vrijheid?'

Onbewust heeft hij erkenning willen krijgen voor zijn perfecte misdaad.

'Ja, was het een noodsprong, of wilde hij een hele lange neus trekken?'

Binnenkort komt Clemens wellicht naar Nederland voor zijn hoger beroep, waarschijnlijk onder vrijgeleide van het Openbaar Ministerie. Volgens zijn advocaat werd hij grotendeels gedwongen door "de verkeerde mensen." Hoe waarschijnlijk acht u zijn bewering?

'Ik zie dat verweer als een manier om Clemens vrij te pleiten. Hoeveel druk er ook aan te pas is gekomen, Clemens heeft uiteindelijk zelf gekozen om dat geld over te boeken.

De cruciale scène uit de film is het mailtje dat hij zichzelf stuurde vlak voor hij verdween, met de tekst: "HAHAHA".

Alles wat hij nu zegt, van: "het is me overkomen" tot: "ik moest wel want ik kreeg een pistool op mijn kop", wordt in één klap weggevaagd door dat ene euforische bericht. Dat je zo met zes letters je eigen graf kan graven vind ik heel aangrijpend.'

Holland Doc: C.K.

▶ DONDERDAG, NEDERLAND 2, 22.55-23.55 UUR